

Amt für Natur und Umwelt
Uffizi per la natira e l'ambient
Ufficio per la natura e l'ambiente

TERREN NUNCULTIVÀ

METTER EN INA BUNA GLISCH

LAS OASAS NATIRALAS GRISCHUNAS

Prads e pastiras sitgas sco er palids bassas èn in eldorado per la diversitad da las spezias. Sin costas stippas u ordaifer il vitg èn intgins da quels periclitads da betg vegnir cultivads. Il chantun Grischun sanescha sistematicamain ils pli impurtants da quests objects protegids e procura per in'utilisaziun u per ina cultivaziun minimala da quels. Cun in zic sensibilitad resultan oasas natiralas mirvegliusas da quests terrens nuncultivads.

Vischnancas, surveglianza da chatscha, proprietaris da guaud, puras e purs ed ulteriuras personas interessadas a la natira pon gidar a puspè far valair la diversitad multifara da las spezias e l'attracziun agricula da questas surfatschas. Quai na vegn ad allegrar betg mo noss uffants. I restan uschia er mantegnids impollinaders impurtants per l'agricultura u surfatschas da pasculaziun per la selvaschina.

← L'anemona cumina da muntogna crescha mo sin prads spundivs sitgs e suleglìvs.

PROJECT TERREN NUNCULTIVÀ GRISCHUN – PUSSIBILITAR INA CULTIVAZIUN EXTENSIVA

Il dretg federal oblighescha ils chantuns da proteger e da mantegnair ils biotops e procura uschia er per prads e pastgiras sitgas (PPS). Sche talas surfatschas na vegnan betg pli segadas u pasculadas regularmain, daventan ellas terren nuncultivà – ina perdita per la biodiversità. In project da terren nuncultivà duai gidar en il chantun Grischun a restabìlir la diversità.

Per la pasculaziun na signifitga la protecziun naziunala nagina restricziun.

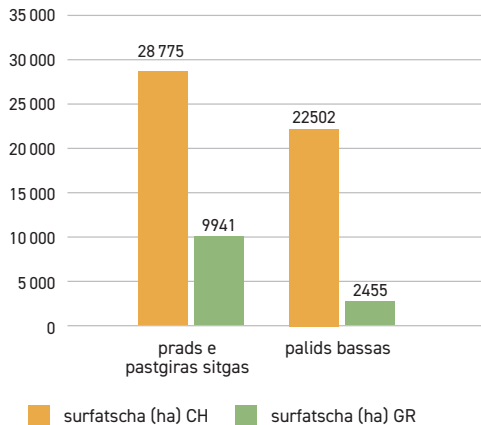
Jau ves quai cunzunt sco schanza, perquai che las grondas sanaziuns da pastgiras a Casti han pudì vegnir realisadas cun quests daners.

Marco Dolf, president da la vischnanca Muntogna da Schons

Mantegnair biodiversità:

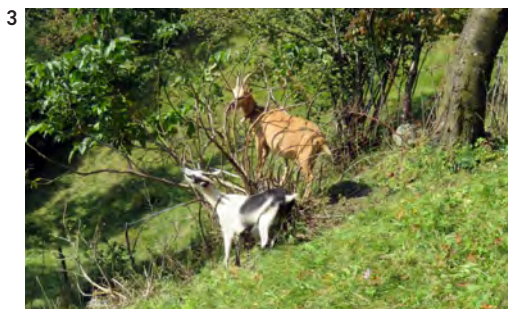
- Il chantun Grischun è cun 35 % da tut las surfatschas en 1090 lieus il chantun il pli impurtant per prads e pastgiras sitgas (PPS) d'impurtanza naziunala.
- La diversità regionala da quests biotops è unica tut tenor il sutterren geologic, l'auzezza sur mar e l'exposiziun.
- Cun fin a 100 spezias da plantas per ara tutgan las PPS tar las societads da plantas cun las pli bleras spezias da la Svizra.
- En las PPS vivan spezias d'animals ferma-main spezialisads.
- Prads che flureschan en moda multifara èn ord vista turistica in bain prezios.
- Var 10 % da la surfatscha da PPS en il chantun Grischun n'èn betg cultivads e ston urgentamain vegnir sanads fin l'onn 2025. Il medem vala per 4 % da las palids bassas d'impurtanza naziunala ch'èn medemamain part dal project Terren nuncultivà.

Prads e pastgiras sitgas e palids bassas dal Grischun han ina impurtanza naziunala

La cumpart da prads e pastgiras sitgas (PPS) e da palids bassas d'impurtanza naziunala en il chantun Grischun è spezialmain gronda.

DESERTIFICAZIUN PERICLITESCHA LA QUALITAD ECOLOGICA ED AGRICOLA

Blers prads sitgs e bleras pastgiras sitgas en il chantun Grischun èn stips e periferics. Els na sa laschan betg cultivar en moda effizienta. Sch'els na vegnan dentant betg pli segads e pasculads u sch'els vegnan segads e pasculads memia pauc, cumenzan els a desertiftgar: ervas che creschan ad aut, feleschs d'evla e chagliom prendan suramaun e sumbriveschan il funs. Spezias raras e periclitadas svaneschan. La cuntrada daventa monotona.

Sch'ins vul mantegnair la biodiversitad, s'imponi savens da repreneur la cultivaziun. Savens sto la surfatscha dentant l'emprim vegnir reparada. Sco la cultivaziun e l'utilisaziun han da vesair ora suenter, tge structuradas ch'èn giavischadas, quant savens e quant intensiv ch'i duai vegnir segà u pasculà, è different tut tenor il tip dal terren nuncultivà e la situaziun al lieu. I vala da chattar la dretga mesira tranter la cultivaziun

- 1 Desertificaziun signifitga ultra da l'impovriment da la vegetaziun er ina perdita da la surfatscha utilisada.
- 2 Desertificaziun è er ina renunzia a la cultivaziun da la cuntrada. Stallas e clavads disfatgs restan enavos sco relicts.
- 3 Suenter che l'emprima intervenziun è vegnida fatga, impedescha ina cultivaziun estensiva ch'il terren daventia da nov nuncultivà.

ecologicamain necessaria ed economicamain supportabla, perquai ch'ina cultivaziun en lieus periferics sco avant 100 onns è utopica. E naturalmain ston esser avant maun avunda personas che gidan, cunquai che maschinas na pon betg adina vegnir utilisadas en lieus exponids. Alternativamain a la cultivaziun agricola s'offra er ina intervenziun da protecziun periodica da la natira.

« **Nus essan fitg cuntents cun ils resultats cuntanschids. Sin nossa alp difficilmain accessibla è mintga agid bainvegni.**

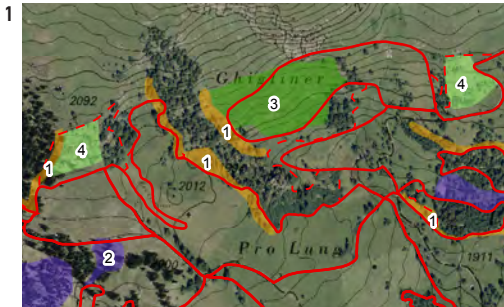
Andri Baltermia, president da la Corporaziun d'alp Salouf, suenter ina sanaziun cun success da terren nuncultivà ch'è vegnida realisada cun personas che prestan servetsch civil

PITGA DAL PROJECT TERREN NUNCULTIVÀ

Il project Terren nuncultivà da l'Uffizi per la natira e l'ambient sa deditgescha a las pradas e pastgiras sitgas periclitadas, a las palids bassas d'impurtanza naziunala e per part regionala. Mintga surfatscha è autra. Perquai fixeschan plans da mesiras individuals, tge spezias en mira che ston vegnir promovidas, sch'i dovra ina sanaziun cun in'emprima interenziun pretensiusa e co la cultivaziunla meglra pussaivla ha da vesair ora suentar (cultivaziun minimala, cultivaziun posteriura pli lunga e.u.v.). Il chantun sustegna la sanaziun sco er interenziuns regularas da tgira da terren nuncultivà. Cun acziuns d'agid, per exempel tras personas che fan servetsch civil, scolas, chatschadras e chatschaders u voluntarias e voluntaris d'organisaziuns per la protezziun da la natira, vegnan chaglias ed auter material allontanads da las surfatschas. Per documentar il success da las mesiras, vegnan fatgas en tsherts lieus controllas da l'efficacitad sin il terren nuncultivà tractà.

Pass per pass a la realisaziun:

- 1 Infurmaziun preliminar a la vischnanca, al servetsch forestal ed a la surveglianza da chatscha
- 2 Analisa da las basas per object (cultivaziun actuala, ur dal guaud, fotografias ord l'aria, chats da spezias, ...)
- 3 Inspecziun, registraziun dal stadi actual tras ina persuna spezialisada (biro ecologic)
- 4 Sboz dal plan da mesiras
- 5 Discurs cun pura u pur, servetsch forestal, surveglianza da chatscha, vischnanca, proprietaria u proprietari
- 6 Elavuraziun dal plan da mesiras definitiv
- 7 Realisaziun: dapli glisch, allontanament da chaglias u segar per cultivar
- 8 Nua ch'igl è raschunavel: convegna da cultivaziun cun contract da gestiun

funtauna: uffizi federal da topografia

- 1 Il mument ed il gener da las mesiras èn inditgads detagliadamain sin plans (qua l'exempel Tinizong).
- 2 Ina gruppa da migrants e migrants allontanescha plantas problematicas sin in terren nuncultivà a Breil.
- 3 Cun tegnair avert las pastgiras d'alp – qua a Salouf – vegn facilitada la cultivaziun regulara.

1 LANTSCH: FLAIR MEDITERRAN PER TGIRALLAS RARAS

Las spundas magras dal Bot da Loz a Lantsch vegnivan segadas per gronda part pli baud. Cun smetter da cultivar il terren ca. l'onn 1960 ha il process da la desertificaziun cumenzà. Ina retschertga da la flora e da la fauna en ils secturs anc averts ha mussà ch'il territori posseda ina diversidad extraordinaria da spezias fitg raras e termofilas che han gugent la sitgira.

Per las mantegnair èsi – auter che sin las surfatschas las pli stippas e las pli magras – indispensabel da cuntinuar cun ina cultivaziun extensiva. In mosaic da prads, da pastgiras e da surfatschas nuncultivadas cumbinà cun mantuns da crappa, cun chagliom e cun terren liber è spezialmain prezios per la fauna. Grazia al project Terren nuncultivà po questa diversidad vegnir mantegnida e promovida intenziunadamain.

Maschaida da mesiras per mantegnair l'object:

- accziuns d'agid multiplas tras personas che fan servetsch civil e tras Pro Biotop (gruppa da profs da Pro Natura)
- engrondiment da pastgiras e da prads anc avant maun; adattaziun dals contracts da cultivaziun ed utilisaziun singula d'asens, da vatgas-mamma e da muvel sitg
- dar sistematicamain dapli glisch e cultivaziun minimala en in turnus da plirs onns sin las surfatschas restantas las pli stippas
- schanetg da spinatschs rars e singuls
- revalitaziun dals urs dal gaud
- garanzia contractuala da las saivs vivas en ils curns
- surfatschas pauc profundas, stippas e grippusas vegnan laschadas sco surfatschas nuncultivadas

- 1 L'ascalafa filigrana – in chatschader d'insects – tutga a las spezias naziunalas prioritarias da prads spundivs sitgs ed è fermamain periclitada.
- 2 Per lavurs da dar glisch pli grondas entran en funziun profs giuvens da Pro Biotop.
- 3 Terren planiv vegn intensiv tendenzialmain (prads grass d'in verd intensiv sin la fotografia). Senza il project Terren nuncultivà fiss la cultivaziun fermamain reducida sin las spundas stippas suleglivas.

2 HINTER CANT: IN TERREN NUNCULTIVÀ DAVENTA INA MAISA MAGICA

Sur Schiers «metta» l'uniun da chatschadras e chatschaders maisa per la selvaschina cun tegnair avert in prà grazia ad intervenziuns da tgira. Betg mo ils tschiervs na profiteschan da quai, mabain er il gaglinom selvadi e bleras spezias raras dals blais. Veglias fotografias ord l'aria mussan ch'il territori stip cun auals e cun bovas vegniva anc fin ils onns 1950 segà regularmain cun la fautsch ed era avert sin grondas surfatschas.

Il territori difficil e l'accessibilità mancanta n'han dentant betg permess da transportar effizientmain il fain, perquai è questa cultivaziun stentusa vegnida bandunada.

Gia avant 30 onns è quest quartier d'enviern vegnì integrà en il concept da tgira, quai che ha impedi ses engondament cumplet. Per ch'il biotop possa ademplir sias funcziuns er a lunga vista, era necessari in engaschament pli grond. L'onn 2018 ha l'Uffizi per la natira e l'ambient

- 1 Desertificaziun signifitga ultra da l'improviment da la vegetaziun er ina perdita da la surfatscha utilisada.
- 2 La cultivaziun regulara è ina cura da fitness per la diversità da las spezias (maletg simbolic) e stgaffescha ina impurtanta surfatscha da pavel per la selvaschina.
- 3 Dira lavur fisica a chascun da l'emprima cultivaziun – uschia vegn il terren preparà per al segar regularmain.

competent finanzià ina intervenziun d'emprima cultivaziun tras l'equipa da tgira Pro Biotop. Quella ha allontanà chaglias ed ha segà durant in'emna bundant la mesadad da la surfatscha da prads d'ina giada ed ha taglià l'ogna verda en ils conturns. Preparà uschia è il territori vegnì surdà a la tgira da l'uniun da chatschadras e chatschaders Partenz. Dapi alura sega l'uniun mintga onn ina part da la surfatscha e depona l'erva tagliada per entant sco refugis d'animals pitschens a ses ur. Per quest intent survegn ella da l'Uffizi per la natira e l'ambient ina indemnaziun finanziala.

« Ins percorsa che la surfatscha segada mintga onn daventa pli savurusa e pli ritga da spezias. Per la selvaschina è quai sco salata frestga.

Schef da tgira Andrea Wieland

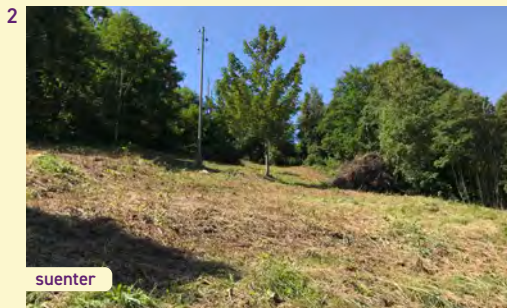
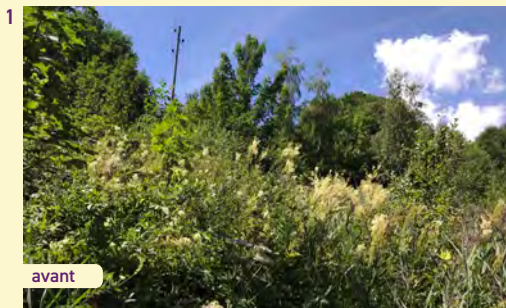
3 SURIN: TEGNAIR QUINT DA LA PALÌ BASSA EN LA FLUR PALIUS

Senza la cultivaziun tradiziunala svanissan er bleras palids bassas per gronda part sut guaud e sut chagliom. Palids bassas èn bletschas pervia da l'aua da surfatscha u pervia da l'aua sutterrana, èn savens magras ed uschia multifaras. Cunvegna cun las cultivaturas ed ils cultivaturs, che guliveschan ils retgavs pli pitschens e che indemneschan las prestaziuns ecologicas, reglan la cultivaziun da las palids bassas. Per quest intent sto la surfatscha dentant vegnir reconuschida l'emprim sco surfatscha utilisada da l'agricultura, pia esser cultivabla correspundentamain. A Surin/Lumnezia ha quai puspè pudì vegnir cuntanschì, suenter che var 60 aras da la palì bassa nuncultivada èn vegnidas allontanadas da chaglias en acziuns d'agid a partir da l'onn 2021 ed èn vegnidas segadas per l'emprima giada d'in pur.

Las mesiras per las surfatschas èn vegnidas discutadas cun il selvicultur, cun la vischnanca, cun las fittadinas ed ils fittadins sco er cun la surveglianza da chatscha, ed ils proprietaris dal terren han dà lur consentiment.

Oz s'engascha in pur per la cultivaziun regulara – la protecziun dals biotops è pia in'ovra communabla!

- 1 Il stadi da partenza sin ina surfatscha parziala da la palì bassa avant l'emprima intervenziun.
- 2 Ussa è la surfatscha pronta per vegnir cultivada regularmain da l'agricultura en il rom da contracts da gestiun.
- 3 Tgi che auda tuns da «tic» tar ina palì bassa cultivada, sa ch'il salip da palì periclità è qua da chasa.
- 4 La parnassia da pail è in'uschenumnada flur che engiona mustgas cun fingir in past da gourmet che posseda passa 40 impollinaders cun fauss guttins da nectar.

AVAIS VUS DUMONDAS?

L'Uffizi per la natira e l'ambient
Grischun (UNA)
dat gugent infurmaziuns:

+41 81 257 29 46

info@anu.gr.ch

Giagliet cotschen

Sch'in terren nuncultivà
è sanà, daventa el
in giuvel da spezias.

Impressum

Editor: Uffizi per la natira e l'ambient, GR

Text: Regula Waldner, oekoskop Basilea

Index da las illustraziuns: oekoskop Basilea

gregori.photography (maletg sin la cuverta)

commons.wikimedia.org (parnassia da pail)

Grafica: Priska Christen, Lucerna

Stampa: Casutt Druck & Werbetechnik SA, Cuira

Creà: 2023